

inną, nie mniej ważną, rolę — wskazuje mianowicie bogactwo problemów, które czekają jeszcze na naukową analizę.

Refleksje po spotkaniu uczonych polskiego pochodzenia (ss. 139 - 154) Hieronima Kubiaka otwierają dział informacji i wspomnień. Jest to rzeczowe i starannie udokumentowane sprawozdanie, którego dodatkowym i cennym uzupełnieniem są osobiste przemyślenia autora.

Trzy następne materiały przynoszą informacje o genezie oraz działalności ośrodków naukowo-badawczych zajmujących się problematyką polonijną. Andrzej Pałuch prezentuje Polonijny Ośrodek Naukowo-Badawczy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Adam Konieczny — Zakład Badań nad Polonią Zagraniczną Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu oraz Piotr Taras — Instytut Migracji Polonijnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Opracowanie Anny Achmatowicz-Otok poświęcone jest sesji naukowej, która odbyła się w Warszawie 15 listopada 1973 r., w setną rocznicę śmierci Pawła Edmunda Strzeleckiego — polskiego podróżnika i badacza Australii.

Spśród siedmiu recenzji na szczególną uwagę zasługuje omówienie książki Michaela Novaka, *The Rise of the Unmeltable Ethnics* pióra Grzegorza Babińskiego.

Godne podkreślenia jest również zamieszczenie wspomnianego już *Spisu zawartości Problemów Polonii Zagranicznej*, przygotowanego przez Alicję Bogus. Stanowi on bowiem dla badaczy problematyki polonijnej i czytelników „Przeglądu Polonijnego” cenną wskazówkę bibliograficzną.

Zawartość całego zeszytu 1 godna jest polecenia, chociaż nieodparcie nasuwa się spostrzeżenie o nadmiernym chyba preferowaniu problematyki dotyczącej Polonii amerykańskiej. Uwidacznia się to szczególnie w dziale artykułów oraz recenzji i — jak należy przypuszczać — ma swoje źródło w ścisłym powiązaniu „Przeglądu Polonijnego” z zainteresowaniami krakowskiego ośrodka badań nad Polonią. Dla dobra następnych zeszytów „Przeglądu”, a zwłaszcza zaś dla dobra poruszanej w nim problematyki, wskazane byłoby prezentowanie materiałów szerzej uwzględniających także kraje osiedlenia Polonii.

Stanisław Przywarski

„Zeszyty Naukowe” Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego nr 1 - 2/1974, 146 ss.

Od kilku lat notujemy intensywny rozwój zainteresowań problematyką polonijną w różnych środowiskach naukowych. Zjawisku temu towarzyszy naturalna, a przy tym pożyteczna tendencja do upowszechniania wyników prowadzonych badań. Do szerokiego już grona instytucji oraz badaczy świeckich, publikujących efekty naukowych dociekań, dołączył w 1974 r. Katolicki Uniwersytet Lubelski, poświęcając problematyce polonijnej kolejny numer swoich „Zeszytów Naukowych”.

Problemów Polonii dotyczy pięć podstawowych publikacji; pozostałe odnoszą się do różnych dziedzin życia samego Uniwersytetu. Prezentowany numer otwiera zwięzła informacja o podłożu i kierunkach działania Zakładu dla Spraw Polonii i Duszpasterstwa Migracyjnego KUL pióra redaktora ks. bpa Mieczysława A. Krąp-

ca (ss. 3 - 6). Merytoryczne rozważania nad problematyką polonijną rozpoczyna Piotr Taras publikacją pt. *Problem liczebności i znaczenia Polonii zagranicznej* (ss. 7 - 51). Bardziej szczegółową analizę zagadnienia według podziału na kraje osiedlenia, poprzedza autor ogólnymi uwagami na temat rodzajów emigracji, dzieląc ją na kulturową, polityczną i zarobkową. O ile sam podział, chociaż ciągle żywo dyskutowany, nie budzi zastrzeżeń, o tyle włączanie do emigracji kulturowej *en bloc* podróżników, „osób żądnych przygód” oraz naukowców gościnnie wykładających na obcych uczelniach (ss. 7 - 8), nasuwa już szereg wątpliwości.

Zasadnicze jednak pytania i problemy wylaniają się podczas lektury części szczegółowej. Przede wszystkim niezrozumiała jest kolejność, w jakiej autor analizuje liczebność i znaczenie Polonii, według krajów osiedlenia. Nasuwa się tutaj przede wszystkim pytanie, jakie autor przyjął kryterium podziału? Nie jest to podział według kolejności alfabetycznej (rozważania otwiera Rosja — ZSRR, a zamyka Australia), ani — tym bardziej — według liczebności, czy też znaczenia Polonii w poszczególnych krajach osiedlenia. Kolejną wątpliwość budzi zastosowana przez autora wyłącznie nazwa „Niemcy”, podczas gdy powszechnie wiadomo, iż od 1949 r. liczna i prężna organizacyjnie Polonia działa w powstałym wówczas jednym z dwóch państw niemieckich — Republice Federalnej Niemiec.

Niezależnie od roli, jaką odegrała w przeszłości, a także od obecnego stanowiska wobec Polski, Polonię w W. Brytanii zaliczyć trzeba do licznych i ważnych skupisk emigracyjnych. Tymczasem informację o Polonii brytyjskiej — mającej własną bogatą literaturę — kończy autor lakonicznym stwierdzeniem, iż „emigrację w Anglii po II wojnie światowej omawia odrębny artykuł” (s. 32). Zapowiadanego artykułu brak jednak w omawianym numerze „Zeszytów Naukowych”; brak również wskazówki, gdzie należy go szukać.

Przytoczone przykłady, chociaż utrudniają lekturę opracowania, zwłaszcza ze względu na niedostatki jego wewnętrznej spójności i logiki, mają przede wszystkim charakter porządkowy i nie mogą przysłonić wielu jego istotnych walorów. Artykuł jest bogaty w przejrzyste tabele i zestawienia oraz doskonale wyposażony w poważną, różnorodną i godną zaufania dokumentację źródłową. Szacunek budzi również szczegółowa znajomość literatury przedmiotu, w czym wyjątek stanowi jedynie wspomniana już Polonia brytyjska.

Do niewątpliwych i szczególnie cennych zalet artykułu zaliczyć należy szeroki przegląd wybitnych Polaków działających w różnych krajach osiedlenia.

Helena Znanięcka - Łopata, córka profesora Floriana Znanięckiego, profesor na *Loyola University* w Chicago, jest autorką interesującego studium, zatytułowanego *Imigranci polscy w strukturze społeczeństwa amerykańskiego* (ss. 53 - 100). W granicach wyznaczonych ramami artykułu, autorka daje wyczerpującą socjologiczną analizę dążeń polskiej grupy etnicznej w Stanach Zjednoczonych od początków emigracji do lat siedemdziesiątych XX w. Ograniczenie w ilościowym doborze materiału narzuciło autorce określone rygory. Stąd też całość rozważań podporządkowuje ona problematyce statusu Polonii w społeczności amerykańskiej oraz współzawodnictwu o pozycję zajmowaną wewnątrz samej społeczności polonijnej. Tok myślenia autorki i kolejne formułowane przez nią problemy ilustrowane są bogatym porównawczym materiałem faktograficznym w ujęciu tabelarycznym, budowanym także na danych dotychczas nie publikowanych. Dopełnieniem tych ciekawych rozważań i analiz jest bardzo obszerna bibliografia.

Lektura artykułu nasuwa jednak czytelnikowi w Polsce szereg pytań natury metodologicznej, dotyczących zarówno części opisowej, jak i celowości użycia pewnych zestawień, przy równoczesnym zaniechaniu innych, które mogłyby w efekcie

czynić i same zestawienia i ich interpretację jeszcze bardziej przejrzystą. Wyjaśnienie jednakże, tych drobnych wobec całości, zastrzeżeń, tkwi właśnie w odmiennej szkole, jaką reprezentuje autorka i wynikających stąd różnic w podstawach oraz założeniach metodologicznych.

Podstawę artykułu Józefa Bakalarza, *Problem parafii personalnej dla migrantów w czasie Soboru Watykańskiego II oraz w prawodawstwie posoborowym Kościoła* (ss. 103 - 124) stanowią przyjęte wówczas dekrety i uchwały. W przystępnej formie, a przy tym szczegółowo, autor prezentuje genezę problemu, a następnie podstawowe dokumenty regulujące zakładanie parafii personalnych, zwanych też narodowościowymi. Artykuł nie wiąże przedstawianej problematyki z żadną konkretną grupą etniczną pozostającą poza granicami ojczystego kraju. Jego myślą przewodnią jest poparcie dla przyjęcia i stosowania takich rozwiązań, które najlepiej potrafią zaspokajać potrzeby wiernych, przy jednoczesnym poszanowaniu różnic narodowościowych, językowych oraz obrządkowych, co w pełni odpowiada duchowi ekumenizmu.

Bardziej szczegółowo problem zaspokajania potrzeb duchowych wiernych podejmuje ks. Stanisław Kotowski w artykule zatytułowanym *Aktualny stan duszpasterstwa emigracji polskiej* (ss. 127 - 133). Niewątpliwie kompetencje merytoryczne autora (jest członkiem Komisji Episkopatu do Spraw Duszpasterstwa Emigracyjnego) nie uwolniły, niestety, prezentowanego materiału od pewnej jednostronności. Mianowicie w centrum zainteresowania autora w mniejszym stopniu pozostają treści zapowiedziane w tytule, koncentruje się on bowiem głównie na analizie struktur organizacyjnych. Są one niewątpliwie ważne dla właściwego realizowania wewnętrznych funkcji kierowniczych i organizatorskich, jednak ich brak nie wyklucza tego, co zwykle się uważa za najważniejsze: zaspokajanie potrzeb duchowych wiernych. Stąd też ściśle — jak to czyni autor — powiązanie aktualnego stanu duszpasterstwa emigracji polskiej z funkcjonowaniem Polskich Misji Katolickich prowadzi do paradoksalnej sytuacji: wymienia się działalność dwóch polskich księży w Nowej Zelandii, kwitując równocześnie działalność duszpasterstwa w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie formalnym stwierdzeniem, iż nie jest ona w sposób zadowalający uregulowana (s. 132).

Niezależnie od przytoczonych uwag, cała zawartość nr 1-2 „Zeszytów Naukowych” jest interesującym i cennym wkładem do stanu wiedzy o Polonii. Godna uwagi jest także różnorodność tematyczna prezentowanego numeru. Pozostaje jedynie wyrazić nadzieję, że publikacje poświęcone sprawom Polonii wejdą na stałe do planów redakcyjnych „Zeszytów Naukowych” Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Stanisław Przywarski